

BOHUSLAV HLADÍK

Další nález pražských grošů s jihlavskou kontramarkou

V červnu 1957 získalo Krajské museum v Jihlavě poznámkový sešit Viléma Richlého, sběratele starožitností a přírodnin na konci minulého století v Mirošově u Jihlavy. Richlý měl zvláštní zájem o historickou i prehistorickou archeologii, paleontologii a ornithologii. Předměty, získané do sbírky, pečlivě zaznamenával a velmi zručně maloval. Záznamy v sešitě, které Richlý sám nazývá „Poznámky ke sbírkám“, jsou vedeny v letech 1890—1896, jak svědčí zápis na první straně. Hned na začátku poznámek na str. 20 jsem našel zprávu o nálezu kontramarkovaných pražských grošů Václava IV. (1378—1419) (Obr. 1). Richlý uvádí, že v r. 1875 vykopal v Dušejově u Jihlavy rolník při poli džbánek s asi 100 groši a malými stříbrnými mincemi, které byly spojeny měděnkou. Tři groše Václava IV.¹ byly s kontramarkou, ve které Richlý správně rozpoznal ježka, přidělil ji však městu Mirbachu. Richlým vyobrazená značka na jednom groši je skutečně typická jihlavská kontramarka, drobná mince pak je rakouský fenyk Albrechta V. (1404—1439) z doby jeho samostatné vlády. Je zajímavé, že Richlý v kontramarce určil ježka. Vždyť tehdy i přední numismatici (na př. Ed. Fiala) pokládali značku za křídlo a přidělovali ji do Srbské Kamenice (Kamenz). Tehdejší správce numismatického oddělení Národního musea Josef Smolík² uvádí kontramarku s ježkem v tab. V. pod č. 85 mezi kontramarkami č. 73—88, o kterých výslovně podotýká, „o nichž neumím nic určitého pověditi“. Popisuje ji jako „ježka, který

¹ Richlý píše omylem o groších Václava III. (1305—1306), jistě podle opisu na lici, který u Václava IV. zní WENCEZLAUS TERCIVS.

² J. Smolík: Pražské groše a jejich díly. Praha 1894.

jinde vypadá jako křídlo“. Záhadou také zůstává, proč přidělil Richlý kontra-
marku německému městu Mirbachu. V žádném lexikonu jsem nenašel město to-
hoto jména. Existovalo pouze opatství Murbach, nyní ves v jižních Vogesách ve
francouzském departementu Haut-Rhin, které také kontramarkovalo, avšak znač-
kou psa ve skoku (Smolík č. 44). Přitom Richlý nebyl numismatikem-specialistou
a mince sbíral jen příležitostně. Naskýtá se domněnka, že kontramarku určitě teh-
dejší známý český sběratel Dr Štěpán Berger (viz Janovský),³ o kterém se Richlý
zmiňuje jako o svém dobrém příteli. Znali se totiž jako poslanci zemského sněmu
českého. Na jednom místě zápisků píše Richlý o 12 českých denárech, které obdr-
žel od Bergra výměnou za jinou minci. Není tedy vyloučeno, že Berger jeden
kontramarkovaný groš z dušejovského nálezů získal a tudíž o něm věděl. V auk-
čním katalogu mnichovské numismatické firmy Otto Helbing, u které byla Bergro-
va sbírka dědici dražena dne 7. 10. 1901, je pod č. 480 uveden pražský groš
s kontramarkou Srbské Kamenice (Kamenz). Vyvolávací cena byla 24,— M a za
tuto poměrně vysokou částku byla také mince podle záznamu Smolíkova v exem-
pláři tohoto katalogu v knihovně numismatického oddělení Národního musea sku-
tečně prodána.⁴ Svědčí to o vzácnosti jihlavské kontramarky v té době. Její při-
dělení Jihlavě však provedl až v r. 1927 Dr Viktor Katz,⁵ který znal sice jen ně-
kolik nálezů, ale obraz ježka a okolnost, že byla nalezena vesměs v Čechách, byl
mu důkazem, že kontramarka vznikla v Jihlavě. Uvádí ji ve své publikaci pod
č. 50. Dalšími nálezy byla potom správnost jeho přidělení potvrzena. Dr E. Nohej-
lová-Prátová⁶ znala již 11 nálezů se 17 kusy. Její mapku nálezů doplnil Dr V. Ně-
meček⁷ o další 3 nálezy s 9 kusy. Všechny nálezy jsou z Čech a převážná většina je
z bezprostředního okolí Jihlavy. Nález v Dušejově je tedy patnáctý, ve kterém
byly nalezeny pražské groše s jihlavskou kontramarkou ježka, která se v nálezech
vyskytuje celkem ve 30 kusech.

Dušejovský nález byl již publikován ve Wiener Zeitung č. 233 ze dne 9. října
1901 ve zprávě o některých nálezech mincí na Českomoravské vysočině, kterou
podal na zasedání Ústřední komise pro umělecké a historické památky ve Vídni
dne 29. 3. 1901 bratr Viléma Richlého Jindřich. Zpráva byla převzata do II. dílu
publikace „Nálezy mincí v Čechách, na Moravě a ve Slezsku“, kde je nález v Du-
šejově z r. 1875 uveden pod č. 2168 (v abecedním soupisu nalezišť je však na str.

³ H. Janovský: Sběratel českých mincí a medailí Dr Štěpán Berger. Numismatické listy, roč. II, Praha 1947.

⁴ Za lask. zapůjčení literatury děkuji doc. Dr E. Nohejlové-Prátové, předn. numisma-
tického oddělení Národního musea v Praze.

⁵ V. Katz: Kontramarky na pražských groších. Praha 1927.

⁶ E. Nohejlová-Prátová: Zákonitost nálezů mincí. Numismat. listy, roč. VI, Praha 1951.

⁷ V. Němeček: Jihlavské mincovnictví. Vlastivědný sborník Vysočiny, oddíl společen-
ských věd, Jihlava 1956.

Roku 1875. vykopal v Dušejově tři
 při poli dřevárny asi 100 grošů a
 48. mincí malých stříbrných. U
 bylo opatřené rejem a její groši
 49. groše Václava III. / 1305-1306
 kontramarkované ježněm, něm.
 města Mělníka.

48.
 1/1

49.
 1/1

Zápis o nálezu mincí v Dušejově v poznámkovém sešitě V. Richlého.

292 citované publikace omylem označen pod č. 2169). Počet pražských grošů Václava IV. byl odhadnut asi na 100 kusů, není zde však zmínka o rakouských fenicích ani okolnosti, že tři groše byly kontramarkovány, přestože kontramarku zobrazil Vilém Richlý ve svých záznamech již na počátku let devadesátých. Přes tyto rozdíly v popisu nálezů není pochybnosti o tom, že jde o nález jediný. Původně byl asi, alespoň jeho část, vlastnictvím V. Richlého. Kde je dnes uložen, nevíme. Ze sbírky Richlého zbyly jen trosky, ve kterých pražské groše s kontramarkou nebyly.

Náš nález však není jen dalším dokladem o tom, že Jihlava opatřovala podobně jako některá německá města pražské groše vlastní značkou. Je lhostejno, zda tak činila na obranu proti pronikání grošů špatné jakosti nebo jako výraz odboje proti vlastnímu panovníkovi, českému králi. Písemné prameny jihlavské o motivu a kontramarkování vůbec mlčí. Richlého zpráva o nálezů nám zároveň ukazuje, jak málo jsme dosud využili pozůstalostí a různých záznamů starých sběratelů a vlastivědných pracovníků. Nález kontramarkovaných grošů byl Richlým zaznamenán na počátku let devadesátých minulého století a přestože byl Richlý známým vlastivědným pracovníkem (je uveden i v Ottově Slovníku naučném), čekala jeho zpráva téměř 60 let na objevení. Přitom se můžeme domnívat, že jedině díky krásným obrázkům byla jeho záznamní knížka nabídnuta ke koupi. Bez obrázků by byla pravděpodobně již dávno skončila někde na smetišti. Platí to pro všechny obory vlastivědné práce. Mnoho amatérů se pro zábavu zabývá určitou vlastivěd-

nou problematikou. Často dosáhnou tito lidé značných zkušeností a znalostí, nashromáždí doklady, záznamy a pod., které sami nedovedou zhodnotit, nebo z ostychu či jiného důvodu tak neučiní. Na jejich vlastivědnou činnost pohlíželo zvláště dříve jejich okolí často jako na neškodné podivínství. Po jejich smrti obyčejně měli příbuzní-dědici zájem jen o věci, o nichž tušili, že je mohou výhodně zpeněžit. Písemná pozůstalost buď skončila v kamnech, nebo na půdě. Domnívám se, že jsme dosud neučinili vše, abychom v těchto případech získali mnohdy cenný materiál a uchránili jej tak pro odborné zpracování.